

«М.А. Гендельманның 110 жылдығына арналған «Сейфуллин оқулары – 19» халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 19», посвященной 110 - летию М.А. Гендельмана» - 2023.- Т.І, Ч.ІІІ.- Б. 150-15.3

ӘОЖ 004.9:378.374(045)

ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСТЫРУ МАҚСАТЫНДА ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕР МЕН ТҮЛЕКТЕРДІҢ ӨЗАРА ІС-ҚИМЫЛЫНЫҢ АВТОМАТТАНДЫРЫЛҒАН ЖҮЙЕСІ

*Сактанов Т.Р., 1-курс магистранты
Нурпейсова А.А., PhD*

*«С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті» КеАҚ.,
Астана қ.*

Қазіргі уақытта жұмыс берушілер мен ЖОО түлектерінің, атап айтқанда түлектерді жұмысқа орналастыру мәселелері бойынша өзара іс-қимыл мәселелері өзекті болып отыр. Жоғары оқу орнын бітіргеннен кейін жас түлектер ерте ме, кеш пе жұмысқа орналасуы керек. Мұндай мамандардың басты кемшілігі - қажетті кәсіби тәжірибенің болмауы, бұл тиісті жұмыс тәжірибесі бар мамандармен салыстырғанда олардың еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілігінің төмендігінің негізгі себебі болып табылады. Жас түлектерді жұмысқа орналастырудың қиындығы кейбір факторларға байланысты, мысалы [1]:

– түлектердің біліктілік деңгейінің жұмыс берушілердің талаптарына сәйкес келмеуі, дербес шешімдер қабылдау тәжірибесінің болмауы, нақты пәндік салада білімнің болмауы, алған мамандығы бойынша практикалық дағдылардың болмауы;

– жас мамандардың еңбек және жұмыспен қамту саласындағы бейімделу жолдары туралы дұрыс емес идеясы және т.б.

Жоғары білім беру жүйесінде ақпараттық технологияларды кеңінен енгізу оқу процесін ұйымдастыруды және оны қамтамасыз етуді айтарлықтай жеңілдетеді. Қазіргі уақытта университеттерде дайындық процесін ұйымдастырушылық басқарудың автоматтандырылған жүйелері білім беру бағдарламаларының мазмұнын бейімдеуге бағытталған, мысалы [2, 3], дайындық сапасының рейтингтік бағаларын қамтамасыз ету [4, 5] және студенттер мен талапкерлерді олардың мүдделері мен қабілеттерін ескере отырып, конкурстық қайта бөлу, мысалы, "автоматтандыруды қамтамасыз ететін білім беру мекемелері үшін типтік шешім қабылдау". Қазіргі заманғы жоғары білім беру жүйесі жұмыс берушілерді мақсаттарды қалыптастыруға және кейіннен дайындық мазмұнын қалыптастыруға белсенді тартуды көздейді [6]. Қазіргі жағдайда жұмыс берушілердің, студенттер мен ЖОО-

дың еңбек нарығының қажеттіліктерін талдау және дайындықтың өзекті және сұранысқа ие бейіндерін жоспарлау мақсатында ақпараттық өзара іс-қимылының өсіп келе жатқан рөлі жоғары білікті техникалық мамандарды даярлаудың сандық және сапалық нәтижелерін жоспарлау технологиясын өзгертті (Сурет 1).

Мамандарды даярлау сапасын және оларды еңбек нарығында өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндіктерін арттыру мәселесін ЖОО мен жұмыс берушілердің стратегиялық әріптестігін жүзеге асырмай, оқу орындары мен бизнес-қоғамдастықтың біріктірілген ресурстарын тиімді пайдаланбай шешу мүмкін емес, бұл бірлескен бағдарламаларды іске асырудың пәрменді тетіктерін әзірлеуді талап етеді.

Бүгінгі таңда білім беру мекемесі қызметінің негізгі көрсеткіштерінің бірі жұмысқа орналасу болып табылады. Осыған байланысты өз студент-түлектерін жұмысқа орналастыруға жәрдемдесу үшін шаралар қабылдау бойынша ЖОО жұмысының нысандарын жетілдіру қажеттілігі артып келеді. Жұмысқа орналастыру процесінің тиімділігін арттырудың осындай нысандарының бірі студенттерді уақытша және тұрақты жұмысқа орналастыру үшін жергілікті кәсіпорындарда, мекемелер мен ұйымдарда жұмыс орындарын іздеу кезінде білім беру мекемелерінің жұмысында автоматтандырылған құралдарды пайдалану болып табылады. Қойылған міндеттерді екі жолмен шешуге болады:

- дайын шешімдерді қолдану;
- жеке ААЖ (автоматтандырылған ақпараттық жүйе) әзірлеу.

ЖОО өз түлектерін жұмысқа орналастыруға мүдделі, сондықтан әзірленіп жатқан ақпараттық жүйе және онда орналастырылатын ақпарат ЖОО базасында дайындалатын түлектерге бағдарланатын болады.

ААЖ мақсаты еңбек нарығында түлектерді жұмысқа орналастыру және бейімдеу бойынша білім беру мекемелерінің қызметін ақпараттық қолдауды қамтамасыз ету болып табылады. ААЖ құру және дамыту кезінде мынадай талаптардың орындалуы қамтамасыз етілуге тиіс:

- жүйенің көрсетілетін қызметтер мен технологиялар құрамын кеңейту қабілетінен тұратын ашықтық;
- үлгілік, біріздендірілген немесе стандартталған жобалау шешімдері мен технологияларын ұтымды қолданудан тұратын стандарттау;
- масштабтау-жүйе оған жаңа аймақтық құрылымдардың қосылуын қамтамасыз етуі керек;
- платформаға тәуелділік және гетерогенділік-аппараттық құралдардың, жүйелік және желілік бағдарламалық құралдардың кең ауқымын пайдалану мүмкіндігі;
- жүйеге және оның пайдаланушыларына зиян келтіру мүмкіндігімен байланысты кездейсоқ немесе қасақана әсерлерден кешенді қауіпсіздік [7].

Аталған талаптарға түлектерді жұмысқа орналастыруға жәрдемдесудің автоматтандырылған ақпараттық жүйесі шешуі тиіс мынадай негізгі міндеттер қосылады:

— студенттер мен түлектерді жұмысқа орналастыру және оларды еңбек нарығына бейімдеу: түйіндемені қалыптастыру және тұрақты жаңарту, жергілікті және өңірлік деңгейлердегі бос орындар туралы, осы мамандық бойынша кандидаттарға қойылатын талаптар туралы, табысты жұмысқа орналасу ережелері туралы ақпарат беру;

— жұмыс берушілермен өзара іс-қимыл: жергілікті және өңірлік деңгейде бос орындар базасын қалыптастыру, дайындалып жатқан және шығарылып жатқан кадрлар туралы, білім беру қызметтері нарығы туралы, жүргізіліп жатқан тәжірибелер мен тағылымдамалар туралы ақпарат беру, басқа өңірлермен сыртқы байланыстар;

— ақпаратты жинақтау және өңдеу: оқудың барлық кезеңінде студенттің кәсіби қалыптасуы туралы, ағымдағы жылдың және өткен жылдардың түлектері туралы, олардың кәсіби өсуін қадағалау мақсатында, кадрлық артықшылықтар статистикасын қалыптастыру үшін еңбек нарығын дамытудың қазіргі талаптары мен перспективалары туралы.

Жүйенің тұтынушылармен және ақпарат көздерімен өзара әрекеттесуі, яғни жүйенің сыртқы әлеммен интерфейсінің сипаттамасы келесі бастапқы контекстік диаграмма түрінде ұсынылуы мүмкін (Сурет 1). Жүйенің пайдаланушылары жұмыс беруші, студент, білім беру мекемесі және әкімші болып табылады.

Сурет 1. Түлектерге жәрдемдесу жүйесінің деректер ағындарының диаграммасы

Ұсынылған контекстік диаграмманы бағдарламаның функционалдық сипаттамаларын анықтай отырып, жүйеге қатысты сыртқы деректер көздері мен адресаттарын, логикалық функцияларды, деректер ағындарын және қол жеткізілетін деректер қоймаларын сипаттай отырып, деректер ағындарының диаграммасы арқылы нақтылауға болады.

Әкімші жүйенің пайдаланушыларын тіркейді және жүйенің беттерін жаңартуды және жаңартылған ақпаратпен толтыруды қадағалайды. Жұмыс беруші өз кәсіпорны туралы мәліметтерді толтырады және бос жұмыс орындарына өтінімді қалыптастыру және үміткерлерді іздеу процестеріне

қатысады. Білім беру мекемесі оқу бағыттары мен студенттер туралы негізгі ақпаратты енгізеді және өңдейді. Студентке өз деректерін толықтыруға немесе өзгертулер енгізуге мүмкіндік беріледі, сонымен қатар жұмыс орнын (жұмыс орнын) іздеу процесіне қатысады. Студент-түлектерді жұмысқа орналастыруға жәрдемдесу жөніндегі ААЖ жұмыс істеуі клиент-сервер технологиясының негізінде болуға тиіс. Бүгінгі таңда ақпараттық жүйенің клиент-сервер моделі әсіресе web ортасында тиімді жүзеге асырылады. Жұмысқа орналасуға жәрдемдесудің өзіндік автоматтандырылған ақпараттық жүйесін құру үшін бүгінгі таңда танымал үш мазмұнды басқару жүйесі: Joomla, WordPress және Drupal арасында талдау жүргізілді.

Мазмұнды басқару жүйелері (Content Management System, CMS) қашықтағы ААЖ әзірлеу кезінде қолданылатын негізгі компоненттердің бірі болып табылады [8, 9,10].

Түлектерді жұмысқа орналастыруға жәрдемдесу ААЖ бағдарламалық қамтамасыз етуін оның ішкі жүйелерінің мынадай құрылымдық схемасы түрінде ұсынуға болады:

— деректерді енгізудің ішкі жүйесі-қашықтағы мәліметтер базасында сақталатын мәліметтерді енгізу және өңдеу үшін экрандық формаларды жүзеге асырады;

— деректерді сақтаудың ішкі жүйесі-ақпараттық жүйенің мәліметтер базасын жүргізумен тікелей байланысты (бұл кәсіпорындар, бос орындар, оқу бағыттары, студенттер мен түлектер туралы мәліметтер базасының кестелері);

— деректерді өңдеудің ішкі жүйесі-бос жұмыс орындары туралы деректерді іздеу және тиісті бос орынға үміткерлерді таңдау бойынша ААЖ функцияларын жүзеге асырады;

— ақпараттық-анықтамалық ішкі жүйе - ААЖ пайдаланушыларын жүйенің өзі, еңбек нарығы және білім беру қызметтері нарығы туралы қосымша құжаттамамен және ақпаратпен қамтамасыз етуге арналған.

Студент-түлектерді жұмысқа орналастыруға жәрдемдесудің автоматтандырылған ақпараттық жүйесін әзірлеу одан әрі дамудың елеулі әлеуетіне ие, ал оны пайдалану білім беру қызметтері нарығында кәсіби білім беру мекемесінің беделін арттыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Айдарова И.А. Проблемы трудоустройства молодежи на рынке труда // Гуманитарные научные исследования. 2014. № 6. [Электронный ресурс]. URL: <https://human.snauka.ru/2014/06/7156>.

2. Златопольский Д.М. Основы программирования на языке Python. М.: ДМК Пресс, 2017. 284 с.

3. Дронов В.А. Django: практика создания Web-сайтов на Python. СПб.: БХВ-Петербург, 2016. 528 с.

4. The Web framework for perfectionists with deadlines | Django. [Электронный ресурс]. URL: <https://djangoproject.com/>.
5. Современный учебник JavaScript. [Электронный ресурс]. URL: <https://learn.javascript.ru/>.
6. Мэтиз Эрик. Изучаем Python. Программирование игр, визуализация данных, веб-приложения. СПб.: Питер, 2017. 496 с.
7. Donald, W., Ashleigh, M., & Baruch, Y. (2019). Sustainability through employability and competitive advantage: Individual and organizational perspectives of graduates' careers. Career Development International, doi: CDI-03-2019-0079
8. Parker, S.K., Johnson, A., Collins, C., & Nguyen, H. (2013). Making the most of structural support: Moderating influence of employees' clarity and negative affect. Academy of Management Journal, 56(3), 867–892.
9. Parker, S.K., Morgeson, F.P., & Johns, G. (2017a). One hundred years of work design research: Looking back and looking forward. Journal of Applied Psychology, 102(3), 403.
10. Parker, S.K., Van den Broeck, A., & Holman, D. (2017b). Work design influences: A synthesis of multi-level factors that affect the design of jobs. Academy of Management Annals, 11(1), 267–308.